

Prof. G. Diephuis:

ONTWIKKELINGSTENDENZEN IN DE
VAKTECHNISCHE EISEN BIJ DE CON-
TROLE-ARBEID VAN DE OPENBARE
ACCOUNTANT

door Prof. A. M. van Rietschoten

Op 8 december 1959 heeft Prof. G. Diephuis ter gelegenheid van het aanvaarden van het ambt van buitengewoon hoogleraar in de accountancy aan de rijksuniversiteit te Groningen een rede uitgesproken getiteld: Ontwikkelingstendenzen in de vaktechnische eisen bij de controle-arbeid van de openbare accountant. Het bespreken van een dergelijk stuk doet tal van vragen rijzen, omdat de gelegenheid, waarbij het gesprokene wordt gepresenteerd, een zo veelzijdige functie heeft. Hoe heeft de nieuwe hoogleraar, de eerste in deze leeropdracht aan zijn universiteit, zijn vak publiekelijk ter sprake gebracht door er een bijzonder probleem van te behandelen? Vele vakgenoten zullen daar zeker waardering voor hebben. Hoewel de rede is gewijd aan vraagstukken, waarmede slechts de vakman in aanraking pleegt te komen, geeft zij een aantal grondkenmerken als uitgangspunt, die ook de leek een indruk hebben kunnen geven van de achtergronden, waartegen de vraagstukken moesten staan. In het bijzonder zal de waardering uitgaan naar de eenvoud van taalgebruik en de rust van de toespraak.

Daarnaast vraagt het stuk de aandacht voor een gewenste verandering in de opvattingen van het beroep op het gebied van de vaktechniek in de controle-arbeid. Het schenkt daarmee aandacht aan de voortschrijdende wijziging der omstandigheden en wil daaraan gevolgen verbinden. Daarmede worden verwachtingen gewekt terzake van het wetenschappelijk werk, dat Diephuis op zijn huidige plaats zal kunnen en willen verrichten.

In zijn oratie gaat hij wel reeds aangeven op welk terrein hij wijzigingen noodzakelijk acht, maar tot een de vakman bevredigende stellige aanwijzing komt hij naar mijn oordeel niet.

Opmerking verdient in de eerste plaats, dat Diephuis van oordeel is, dat degenen met wie hij in zijn rede polimiseert, van dezelfde uitgangspunten uitgaan als hij. Een eerste vereiste om te kunnen discuten. Jammer, daar-

om, dat Diephuis reeds in deze aanvang van zijn betoog een beperking invoert, te weten slechts in het bijzonder te spreken van de accountant als controlerend orgaan ten behoeve van het maatschappelijk verkeer. Daarmee blijven dan andere aspecten buiten behandeling en wat betekent dat dan voor de nagestreefde conclusie?

Verheugend mag het heten, dat het vraagstuk van de taakbepaling geheel als vaktechnisch probleem wordt behandeld. De verantwoordelijkheidsbeperking bij wijze van conventie vanwege het beroep, wordt door Diephuis niet bepleit. Hij wil met hetgeen hij voorstaat komen tot een onderzoek, dat kan voldoen aan de verwachtingen welke op grond van de rationele behoeften en de vaktechnische mogelijkheden, mogen bestaan. Welke keuze alsdan binnen die mogelijkheden de accountant-controleur maakt, hij maakt ze onder zijn verantwoordelijkheid.

Hoewel het buiten twijfel staat, dat de budgetcontrole in het bedrijf een bijzondere versterking van de controle pleegt mede te brengen, is het toch niet zo zeker, dat die werkwijze Diephuis zonder nadere onderscheidingen mocht voeren tot zijn conclusie, dat dan de detailcontrole van bepaalde mutatiereeksen gemist kan worden. Kan men de rekening als gecontroleerd goedkeuren, wanneer de afwijkingen met de begroting zijn onderzocht en accoord bevonden? In het algemeen dacht ik dat niet; maar door die vergelijking wordt wel een bijdrage tot het onderzoek verkregen; zelfs misschien wel een bijdrage, welke op geen andere wijze bereikbaar ware.

Wat daar ook van zij, als Diephuis de navolgende uiting doet, zal hij velen aan zijn zijde vinden: „dat van maatregelen en controlemiddelen, op enigerlei wijze in het administratieve orgaan geïncorporeerd, gebruik zou mogen worden gemaakt, mits de accountant maar door een zelfstandig oordeel de controlewaarde van deze maatregelen resp. middelen kan vaststellen”.

Maar de vaststelling, welke waarnemingen nodig zijn om die controlewaarde te bepalen, ziedaar een belangrijk onderdeel der controlevaktechniek, waaraan we zullen moeten verder werken, tezamen met Diephuis.

Een van die middelen ligt in de verbandscontrole, bij wijze van totalencontrole, al dan niet gebouwd op een budgetstelsel. Geheel conform de conclusie, die Diephuis bestrijdt

en die hem een teruggang tot opvattingen van Sternheim heeft gesuggereerd, behoort die verbandscontrole als periodieke bewerking tot de accountantscontrole, terwijl gedurende het tijdsinterval der periode alle controle tot interne controle beperkt blijft. Van een omkering van een stelling zou hierbij naar mijn oordeel niet moeten zijn gesproken. Het uitgangspunt van de leer der accountantscontrole zal steeds moeten zijn, de belanghebbenden zullen het terecht verlangen, hetgeen de accountant controle-technisch mogelijk is; brengt hij daarin beperking aan, dan moet aantoonbaar zijn, dat het doel der controle daardoor niet zal worden gemist. En indien en voorzover dat mogelijk is, behoort de accountantscontrole die beperkingen dan toe te passen. In zijn inleiding voor de accountantsdag 1954 noemde P. J. H. J. Bos de controleleer niet ten onrechte een leer van de beperkingen (De Accountant 61e jrg 1 sept. 1954, blz. PV 263).

„HET LANDBOUWKREDIET IN NEDERLAND”

Rapport van de commissie Landbouwkrediet door Drs. K. E. Krolis

Medio 1957 werd door de drie centrale Landbouworganisaties en de twee centrale Boerenleenbanken een commissie geformeerd met de opdracht een studie te maken van de financiering van het agrarisch bedrijfsleven in Nederland en in het bijzonder van de vraag of de werking van het in het boerenleenbankwezen georganiseerde Landbouwkrediet in overeenstemming is met de bestaande en in de toekomst te verwachten financieringsbehoeften, dan wel of zij te dezen opzichte versterking behoeft.

De commissie, welke onder leiding stond van Prof. Dr. G. M. Verrijn Stuart, heeft na bijna 3 jaar arbeid haar bevindingen samengevat in een uitvoerig rapport getiteld „Het Landbouwkrediet in Nederland” en dit op 9 februari j.l. overhandigd aan haar opdrachtgevers.

Dit ruim 300 pagina's tellende boekwerk, dat voor bijna de helft bestaat uit bijlagen, is het resultaat van uitgebreid onderzoek en ernstige bezinning en verdient alle lof. Het verschijnt in een periode van belangrijke structuurwijzigingen in onze landbouw, welke de vermogensvoorziening tot een zeer aktueel vraagstuk maken. De beantwoording van de vraag naar de toekomstige vermogensbehoefte en naar de consequenties hiervan voor

de organisatie van het agrarische kredietwezen is dus wel zeer urgent en van grote betekenis. Van niet minder belang is echter een ander aspect van dit rapport n.l. het uitstekende overzicht, welke het geeft van de huidige financiering van onze Nederlandse landbouw, van de wijze waarop de huidige kredietverlening is geïnstitutionaliseerd en van de maatstaven welke bij de kredietverschaffing aan land- en tuinbouwbedrijven worden gehanteerd. Op deze wijze heeft de commissie reeds bijgedragen tot het ondervangen van een bij haar onderzoek bij veel boeren gebleken tekort aan inzicht in de mogelijkheden tot kredietopneming. Het vult echter ook een leemte in de kennis van vele economische en financiële deskundigen. Immers de Landbouw en met name de institutionele zijde van deze bedrijfstak vormen voor velen een onbekend of verwarrend - en daardoor afstand scheppend - terrein. Het rapport heeft dit gebied - althans de financiële aspecten ervan - voor velen toegankelijker gemaakt.

De stof is systematisch in een zestal hoofdstukken ondergebracht.

Het rapport vangt aan met een schets van de bestaande financiële situatie in land- en tuinbouw terwijl eveneens aandacht werd geschonken aan de financiering van agrarische coöperaties. De totale kapitaalgoederenvoorraad in land- en tuinbouw tezamen wordt geschat op een waarde van ruim 15 mld gulden (ultimo 1957). Hierbij vormen de grond en de gebouwen de belangrijkste kapitaalcomponenten. Bij de financiering vormen het eigen vermogen en de pacht de omvangrijkste bronnen met daarnaast leningen van familieleden, boerenleenbanken, spaarbanken, institutionele beleggers en overige particuliere personen.

Het is ons niet recht duidelijk waarom aan de pacht een zo specifieke rol moet worden toegedacht als het rapport suggereert. Bij de bespreking van het eigen vermogen concludeert de commissie dat deze in de landbouw (exclusief tuinbouw) $\pm 80\%$ van het balans-totaal van de gehele bedrijfstak uitmaakt, indien hiervan de pacht wordt afgetrokken. Deze handelwijze wordt ter plaatse niet duidelijk gemaakt. Het lijkt alsof de commissie in de pacht een zo curieuse financieringsbron ziet, dat deze uit de gezichtskring moet worden verwijderd terwille van een juiste oordeelvelling over de financiële structuur in de landbouw. Elders blijkt echter dat de pachtbedrijven geacht worden een geringere vermogensbehoefte te hebben dan de eigenaars-

bedrijven en dat een verschuiving in de verhouding eigenaars-pachtbedrijven ten gunste van de eerste dus een nieuwe vermogensbehoefte in het leven roept (enigszins inconsequent rubriceert de commissie deze verschuiving onder het hoofd vermogensmutaties). Bezien we dit in het licht van de tweede opdracht van de commissie om een schatting te maken van de toekomstige vraag naar (en het toekomstig aanbod van) financieringsmiddelen, wordt deze gedachtegang begrijpelijk.

Bij een beoordeling van de financiële structuur echter vertoont deze methode o.i. ernstige tekortkomingen. De pacht is immers in feite een vorm van vreemd vermogen met de typische eigenschappen van tijdelijkheid en een vaste vergoeding. Er is geen reden om deze financieringsvorm zo nadrukkelijk te onderscheiden van de andere vormen. De technische koppeling van de pacht aan de te financieren kapitaalgoederen - grond en gebouwen - is hiervoor geen argument. Voor afnemers en leverancierscredieten geldt immers hetzelfde.

Door deze uitschakeling van de pacht wordt het financieel weerstandsvermogen van een landbouwbedrijf te gunstig voorgesteld. Immers de relatieve omvang van het eigen vermogen heeft met name betekenis indien we de financiële structuur vanuit dit gezichtspunt bezien. In feite bedraagt het eigen vermogen $\pm 58\%$ van het balanstotaal inclusief de pacht als financieringsbron.

Bij de beoordeling van de relatieve omvang van het eigen vermogen in de landbouw moet voorts niet worden vergeten, dat hierop ook steunt de aansprakelijkheidsregeling van het agrarisch coöperatieve bedrijfsleven. Vele boeren zijn lid van meerdere coöperaties met onbeperkte aansprakelijkheid. Uit het rapport valt op te maken dat de relatieve omvang van het eigen vermogen der coöperaties te wensen over laat. De commissie beveelt dan ook aan de positie hiervan te versterken. De aansprakelijkheidsregelingen opzichte van de leden - de land- en tuinbouwers - vervult hierbij dus tot op heden een belangrijk garanderende functie, die echter weer steunt op het eigen vermogen in de landbouw. De waarde van de garantie is volledig afhankelijk van de financiële positie van degeen, die zich garant stelt.

De commissie schat de toekomstige netto-investeringen tot 1967 op 180 mln gulden per jaar. Dit bedrag is opgebouwd uit 80 mln gulden netto-investeringen in gebouwen, kassen en plantopstanden, 20 mln gulden in grondverbetering, 20 mln gulden voor uit-

breiding van de veestapel, 10 mln voor uitbreiding van de voorraden en 50 mln voor uitbreiding van het werktuigenpark.

De vermogensbehoefte welke dit in het leven roept moet nog worden vermeerderd met de behoefte aan financieringsmiddelen ontstaan door bedrijfsopvolging en bedrijfsvergroting tot een bedrag van 160 mln gulden per jaar. Als we de stijging van de behoefte aan kort vermogen van 5 mln gulden per jaar buiten beschouwing laten betekent dit dat de Landbouw jaarlijks geconfronteerd wordt met een gemiddelde behoefte aan financieringsmiddelen van 340 mln gulden. Dit bedrag splitst de commissie in 290 mln gulden, die behoefte aan lang vermogen vertegenwoordigen en 50 mln gulden middel-lang vermogen.

De commissie acht het mogelijk, dat de boerenleenbanken in de toekomst de behoefte aan middellang vermogen ruimschoots kunnen dekken en voorts nog 50 mln gulden beschikbaar hebben om in een deel van de lange vermogensbehoeften te kunnen voorzien. Voorts wordt verwacht, dat institutionele beleggers, hypotheekbanken en particulieren in de toekomst jaarlijks gemiddeld 80 mln gulden zullen fourneren in leningen met lange looptijd. De resterende behoefte van 160 mln gulden vormt een knelpunt. Hierbij worden twee mogelijkheden opengelaten. Indien nl. geen middelen beschikbaar komen uit besparingen zal dit gehele bedrag door familieleden moeten worden opgebracht. Dit nu achtte de commissie niet mogelijk. Hoewel deze vermogensbron voor de landbouw nog steeds vrij belangrijk is - althans in vergelijking met andere bedrijfstakken - zou het aandeel ervan in de periode 1957-1967 stijgen van 6 tot 15% van het balanstotaal. Dit is zeer onwaarschijnlijk aangezien ook de commissie van mening is dat tengevolge van het losser worden van de familiebanden op het platteland en de voortgaande trek van het platteland naar de steden een dergelijk aanbod van middelen van die zijde niet is te verwachten.

Komen echter wel middelen beschikbaar uit besparingen, dan zal het vraagstuk minder knellend worden. De commissie koestert hieromtrent goede verwachtingen, waaraan de veronderstelling van gelijkblijvende rentabiliteit in de landbouw niet vreemd is. In het verleden (1952-1957) is blijkens onderzoeken van de L.E.I. 50% van de verrichte netto-investeringen uit besparingen gefinancierd. In een bijlage (IV 9) wordt voorgegerekend hoe men tot deze 50% is gekomen. Afgezien van een storende drukfout hierin

(het eigen vermogen in 1957 bij een waardering der aktiva tegen prijzen in 1952 zou geen 77 % doch 79 % hebben bedragen), wordt niet duidelijk of de financiering van 50 % der netto-investeringen in genoemde periode heeft plaats gevonden uit besparingen van het lopend inkomen, of dat we hier in feite te maken hebben met ontsparingen i.c. liquidatie van uit vroegere besparingen ontstane vermogensbestanddelen welke buiten het bedrijf waren belegd en door de stijgende vermogensbehoefte in het bedrijf moesten worden aangewend.

Indien dit laatste geheel of gedeeltelijk het geval is geweest moet de verwachting van de commissie dat in de toekomst 50 % der netto investeringen n.l. 90 mln gulden per jaar uit besparingen kan worden gefinancierd als wel zeer optimistisch worden beschouwd.

Uitbreiding van de pacht als financieringsvorm zou een uitweg uit de impasse zijn. Het blijkt echter dat deze een tendens heeft in betekenis terug te lopen. Eerst als het verpachten voor de belegger aantrekkelijker wordt gemaakt is hiervan iets te verwachten.

Ook bij de o.i. te optimistische mening der commissie inzake de besparingen als financieringsbron zal het aandeel van het familie-vermogen in het balanstotaal stijgen tot ruim 9 % in 1967. Dit achten wij in strijd met de door ons gedeelde mening van de commissie, dat de betekenis van het familie-vermogen eerder zal af dan toenemen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de boerenleenbankorganisatie wordt aanbevolen instellingen te creëren, die door het aantrekken van middelen op de kapitaalmarkt b.v. in de trant zoals de hypotheekbanken dit doen, in een mogelijk tekort aan lang krediet kunnen voorzien.

Bij de kredietverlening aan de landbouw speelt het boerenleenbankwezen de belangrijkste rol. De commissie is terecht vol lof over dit instituut en over de wijze waarop het de toevertrouwde middelen heeft beheerd en de kredietverschaffing aan de landbouw heeft geregeld.

Met het oog op de toekomst adviseert zij echter verruiming van de mogelijkheden tot kredietopneming door meer de bedrijfs-economische analyses van het te financieren landbouwbedrijf als basis te aanvaarden dan stringent vast te houden aan strenge normen inzake zekerheidstellingen. Mede in verband hiermee acht zij het Borgstellingsfonds voor de Landbouw - ontstaan uit tegenwaarden van de Marshall-gelden - zeer nuttig voor het verstrekken van garanties bij kredietver-

schaffing waar niet voldoende zekerheden aanwezig zijn, doch de reputatie van de landbouwer en de rentabiliteit van het bedrijf gunstig zijn. Zij meent zelfs dat een uitbreiding van het vermogen van het fonds en van een verhoging van het maximum der garanties tot het viervoudige van het vermogen overwogen moet worden.

De provinciale waarborg instituten die eenzelfde garanderende functie ten opzichte van de tuinbouw vervullen, hebben evenzeer een nuttige functie.

Een andere verruiming van de kredietmogelijkheden ziet de commissie in de toepassing van het register-pandrecht. Over dit onderwerp heeft de commissie reeds eerder een interim-rapport het licht doen zien.

Uitvoerig heeft de commissie ook stil gestaan bij de organisatie van het boerenleenbankwezen. Zoals bij vele hedendaagse landbouw-coöperaties ontkomen ook de boerenleenbanken niet geheel aan de spanning tussen de ideële opzet, welke leidt tot democratische vormen met relatief omvangrijke en gevarieerde bestuurscolleges en colleges van toezicht, die veel bevoegdheden aan zich houden met overeenkomstige verantwoordelijkheid, voor kleine, overzichtelijke en zelfstandige eenheden en de behoefte aan concentratie tot grotere eenheden met een relatief kleinere bovenbouw en een ruimere delegatie van bevoegdheden waarbij een grotere dynamiek en stootkracht behoort.

Het is dan ook niet verwonderlijk, dat de commissie adviseert de bestuurscolleges en de Raden van toezicht der boerenleenbanken te beperken tot drie personen, tenzij bijzondere omstandigheden afwijkingen hiervan wenselijk maken en voorts de taak van de raden van toezicht te beperken tot repressief toezicht, zodat deze zich niet langer bezig behoeven te houden met de beoordeling van de kredietaanvragen. Ook meent de commissie, dat het wenselijk is de mogelijkheid te openen de jongeren een grotere kans te geven zitting te nemen in de genoemde colleges.

Of deze maatregelen voldoende zullen zijn om de organisatie adequaat te doen zijn voor de toekomstige taken, zal moeten worden afgewacht. Zeker is dat in verband met de zich voltrekkende structuurveranderingen in de landbouw en met de voorgestelde verruiming der kredietverschaffing de eisen, welke aan de bestuurscolleges en de kassiers der banken gesteld zullen worden, aanmerkelijk zwaarder zullen zijn dan thans het geval is. Het is de vraag of vele van de kleine banken in staat zullen zijn de vereiste deskundigheid

en visie op te brengen. Hierbij moet niet worden vergeten, dat de colleges worden gevormd door boeren - voorzover zij niet zijn gelegen in overwegend tuinbouwgebieden. En juist bij de landbouwers heeft de commissie vaak een te grote terughoudendheid geconstateerd bij het opnemen van credieten, waardoor vele bedrijfsverbeteringen achterwege blijven. Het is de vraag of de veranderingen die in de landbouw plaats vinden voldoende onderkend zullen worden en het hanteren van andere (moeilijke) maatstaven bij de kredietverlening voldoende weerklank zullen vinden. Het is dan ook zeker geen ijdel advies de colleges een zeer voorzichtige „verjongingskuur” te doen ondergaan en deze nauwkeurig, tijdig en regelmatig bij te schoolen.

Het hier vrij uitvoerig aan de orde gestelde rapport van de commissie Landbouwkrediet moet ondanks enkele kritieke vraagtekens welke wij hebben geplaatst als een zeer lofwaardig werk worden beschouwd. De bespreking welke wij eraan hebben gewijd moest vele vraagstukken welke erin een plaats hebben gekregen onaangeroerd laten. Moge dit voor een ieder, die graag een boeiende bedrijfstak en een respect-afdwingend financiële organisatie bestudeert, een prikkel inhouden dit goed verzorgde rapport ter hand te nemen.

A. Th. de Lange:

HET ONDERNEMERSCHAP VAN DE AANDEELHOUDERS

Rede bij de aanvaarding van het ambt van buitengewoon hoogleraar in de bedrijfshuishoudkunde aan de Universiteit van Amsterdam

H. E. Stenfert Kroeze N.V. Leiden, 1960

door Prof. B. Pruijt

De Lange heeft zich in zijn inaugurele rede in het bijzonder bezig gehouden met de gevolgen voor het ondernemerschap van de aandeelhouder van de z.i. aanzienlijke verschuivingen welke zich hebben voltrokken in de feitelijke machtsuitoefening van de organen van nn. vv.

In navolging van Limperg stelt hij als kenmerk van de ondernemer, dat diens inkomen afhankelijk is van de uitkomsten van het bedrijf. Ondernemersloon en ondernemersrente worden genoten krachtens het verrichten van leidersarbeid en het beschikbaarstellen van permanent vermogen. De ondernemers-

premie is een restinkomen, dat als de eigenlijke ondernemersbeloning wordt gezien.

Bij de groei van de onderneming wordt de ondernemersfunctie over meerdere personen verdeeld. Bij de n.v. wordt de leiding aan het bestuur opgedragen, de vermogensverschaffing en het ondernemerschap berusten bij de aandeelhouders. Vooral de soepelheid van de wettelijke bepalingen heeft echter aanzienlijke verschuivingen in de feitelijke machtsuitoefening mogelijk gemaakt.

Aan de hand van beschouwingen van Groenman, Treep en Glasz wijst de auteur op de overgang van feitelijke macht van de eigenaars naar het bestuur, en op de erkenning van de onderneming als een zelfstandige economische eenheid, met eigen doelstellingen en belangen.

Een bespreking van enkele aspecten van het financiële beleid van het bestuur — met name ten aanzien van interne financiering en dividend-stabilisatie — leidt dan tot de conclusie dat het ondernemerschap van de aandeelhouder zich ontwikkelt in de richting van steeds verdergaande vermindering van betekenis. De niet tot uitdeling gebrachte winstbedragen krijgen steeds meer het karakter van een restinkomen. „In overeenstemming daarmee gaat de essentie van het ondernemerschap over van de aandeelhouder op de rechtspersoon”, aldus De Lange.

Zou de aandeelhouder een niet zo formeel vaste, dan toch feitelijk verzekerde vergoeding in het vooruitzicht kunnen worden gesteld, dan zou de n.v. een nieuwe toepassingsmogelijkheid hebben gevonden: een nieuwe rechtsvorm voor vermogen in de dode hand, dat op ondernemersbasis wordt geëxploiteerd door het bestuur der vennootschap.

Bij een beoordeling van deze beschouwingen is m.i. van essentieel belang, dat goed in het oog dient te worden gehouden, dat De Lange uitgaat van een typering van de ondernemer als de genietter van het restinkomen uit het bedrijf.

Krijgt de aandeelhouder dat restinkomen niet langer, doch wordt dat in het bedrijf gehouden, dan gaat daarmee de essentie van het ondernemerschap - zoals De Lange dat heeft gedefinieerd - op de rechtspersoon over. Zoekt men de essentie van het ondernemerschap ergens anders, zoals B. v. Deventer doet op basis van Schumpeter, Cole, Evans en anderen, dan zal men uiteraard tot andere conclusies komen.

De sterke stylering van het ondernemerschap heeft De Lange tot een gestyleerde visie op de gevolgen van bepaalde structuur-

veranderingen in vennootschapsland gebracht. De vraag zou kunnen worden gesteld of de werkelijkheid niet dichter zou worden benaderd indien centraal werd gesteld de omstandigheid, dat de overwinst vaak over veel personen en organen wordt verdeeld: aandeelhouders, commissarissen, directie, personeel, fiscus en onderneming.

Op twee - in het gehele betoog overigens zwaar wegende punten - wil ik nog de aandacht vestigen.

Op pag. 13 wordt gesproken over „de vorming van eigen vermogen door herwaardering der produktiemiddelen op basis van de vervangingswaarde”. Door de herwaardering wordt echter geen eigen vermogen gevormd. Men constateert slechts de aanwezigheid van nieuw eigen vermogen, gevormd door stijging van de waarde van bepaalde activa. Stelt

men de zaak zoals de auteur doet, dan kan de betekenis van een herwaardering gemakkelijk worden overschat.

Voor de regeling van de verhouding tussen bestuur en aandeelhouders bepleit De Lange de toepassing van een bestendige gedragslijn in een objectieve winstbepaling.

Dit lijkt mij niet mogelijk en niet wenselijk.

Niet mogelijk, omdat ik een objectieve winstbepaling niet mogelijk acht. Niet wenselijk, omdat een bestendige gedragslijn niet het laatste woord t.a.v. het winstbepalingsbeleid kan zijn.

De Lange heeft een belangrijk probleem opnieuw in discussie gebracht op een wijze die op verschillende punten met instemming kan worden begroet en die overigens in menig opzicht tot nadenken prikkelt.